

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА
ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ»

Виконала студентка: 2 курсу
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

Сулова Х. О.

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри соціальної роботи, професор,
д. соц. н. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри соціології Запорізького
національного університету,
к. соц. н. Ратушна Т. О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота «Соціально-педагогічна профілактика інтернет-залежності старшокласників»: 123 с., 11 таблиць, 8 рис., 55 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є інтернет-залежність старшокласників.

Предмет: процес соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників.

Мета: теоретико-експериментальне дослідження процесу соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробки та перспектив дослідження проблеми; порівняння, узагальнення, систематизація досвіду соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників); емпіричні: опитування, кількісно-якісний аналіз отриманих даних, діагностичний інструментарій: тест «Інтернет-залежність» (К. Янг) – «Internet Addiction Test», (адаптація В. Лоскутової), «Шкала інтернет-залежності» (А. Жичкіної); методи кількісно-якісного аналізу отриманих даних.

Методологічною основою дослідження стали праці таких науковців, як: О. Безпалько, Дж. Босард, Н. Бугайова, М. Вебер, А. Голдберг, Д. Грінфілд, А. Єгорова, Р. Девіс, Дж. Г. Мід, Р. Мертон, Я. Морено, Т. Парсонс, Г. Пілягіна, Г. Ріккерта, Г. Спенсер, Т. Шибутані, О. Чабан, Л. Юр'єва.

Практична значущість дослідження полягає у розробці методичних матеріалів з профілактики інтернет-залежності старшокласників що можуть використовуватися фахівцями соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Результати дослідження висвітлено у 2 друкованих працях та дістали апробацію на 2 науково-практичних конференціях.

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ, ЗАЛЕЖНА ПОВЕДІНКА, СТАРШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА.

ВСТУП

Актуальність. Сучасний розвиток суспільства вимагає використання інноваційних комунікаційних технологій. Інформатизація і комп'ютеризація потребують від людини нових знань, умінь та навичок, які мають бути адаптованими до нових умов. Сьогодні Інтернет є невід'ємною складовою нашого життя без якої більшість людей просто не уявляє свого існування, одним з найголовніших засобів розповсюдження інформації, спілкування, роботи, навчання. Але, в той же час, надмірне його використання призводить до виникнення інтернет-залежності, і найбільш вразливою щодо її виникнення є категорія підлітків та юнацтво, які ще не мають достатніх психофізіологічних можливостей протистояти віртуальному світу, що відкривається засобами інтернету.

Різноманітні аспекти проблеми інтернет-залежності вивчали такі науковці, як А. Войскунський, А. Голдберг, Д. Грінфілд, А. Єгорова, Р. Девіс, К. Янг та інші.

Дослідженню проблем ігрової поведінки у контексті соціалізації та засвоєння соціальних ролей присвячені роботи Дж. Босарда, М. Вебера, Б. Малиновського, Дж. Г. Міда, Р. Мертона, Я. Морено, Т. Парсонса, Г. Ріккерт, Н. Смелзера, Г. Спенсера, Г. Тарда, Т. Шибутані.

Серед українських фахівців, які аналізували феномен інтернет-залежної поведінки Н. Бугайова, Г. Пілягіна, О. Чабан, Л Юр'єва та інші.

Проте, проблема інтернет-залежності в умовах сучасного інформаційного простору залишається усе ще не достатньо розробленою і тому потребує більш глибокого вивчення. Це зумовило вибір теми магістерської роботи у такій редакції: «Соціально-педагогічна профілактика інтернет-залежності старшокласників».

Об'єкт дослідження: інтернет-залежність старшокласників.

Предмет: процес соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників.

Мета дослідження: теоретико-експериментальне дослідження процесу соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників.

Гіпотеза: розробка і впровадження циклу занять розробка циклу занять, спрямованого на соціально-педагогічну профілактику сприятиме зниженню рівня інтернет-залежності старшокласників.

Завдання:

1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми інтернет-залежності старшокласників.
2. Виявити причини інтернет-залежності старшокласників.
3. Проаналізувати особливості соціально-педагогічної діяльності з профілактики інтернет-залежності.
4. Емпірично виявити рівень схильності старшокласників до інтернет-залежності.
5. Розробити й впровадити цикл занять, спрямований на профілактику інтернет-залежності старшокласників та визначити його ефективність.

Методи дослідження: теоретичні(аналіз наукової літератури з метою визначення стану розробки та перспектив дослідження проблеми; порівняння, узагальнення, систематизація досвіду соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників); емпіричні: опитування, кількісно-якісний аналіз отриманих даних, діагностичний інструментарій: тест «Інтернет-залежність» (К. Янг) – «Internet Addiction Test», (адаптація В. Лоскутової), «Шкала інтернет-залежності» (А. Жичкіної); методи кількісно-якісного аналізу отриманих даних.

Методологічною основою дослідження стали праці таких науковців, як: О. Безпалько, Дж. Босард, Н. Бугайова, М. Вебер, А. Голдберг, Д. Грінфілд, А. Єгорова, Р. Девіс, Дж. Г. Мід, Р. Мертон, Я. Морено, Т. Парсонс, Г. Пілягіна, Г. Ріккерт, Г. Спенсер, Т. Шибутані, О. Чабан, Л. Юр'єва.

Практична значущість дослідження полягає у розробці методичних матеріалів з профілактики інтернет-залежності старшокласників що можуть використовуватися фахівцями соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Експериментальна база: комунальний заклад Кінськороздорівський навчально-виховний комплекс Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області. Вибірка складалася з 41 учня 10-11 класів.

Апробація результатів дослідження відбувалась на:

– I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя, 14 травня 2020);

– VI Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Особливі діти: освіта і соціалізація» (Запоріжжя 1-2 жовтня 2020).

Публікації. Зміст і результати дослідження висвітлено у 2-х публікаціях:

1. Сулова Х. Суспільна значущість соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 14 травня 2020 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020. С. 432

2. Сулова Х. Причини виникнення інтернет-залежності у старшокласників. *Особливі діти: освіта і соціалізація: зб. тез доп. VI Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології* (м. Запоріжжя, 1-2 жовтня 2020 р.). Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020 С. 298–299

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг магістерської роботи 125 сторінок. Додатки викладено на 66 сторінках. Список використаних джерел складає 55 позицій.

ВИСНОВКИ

Систематизація теоретичних і емпіричних результатів, отриманих у процесі дослідження, дає підстави для таких висновків.

1. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що проблема профілактики інтернет-залежності набуває все більшої актуальності, проте, залишається усе ще недостатньо розробленою і тому потребує більш глибокого вивчення. Узагальнення поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених дозволяє охарактеризувати інтернет-залежність як соціально-психологічний різновид технологічних адикцій, який проявляється у зміщенні цілей особистості у віртуальну реальність для заповнення фрустрованих сфер реального життя, нав'язливому бажанні використання інтернет, що здійснює зубний вплив на побутову, навчальну, сімейну, професійну сфери.

Визначено дві основні групи симптомів інтернет-залежності: психологічні (непереборне бажання «зайти» в інтернет; нездатність контролювати свій час в інтернеті; розумове або фізичне виснаження; дратівливість, депресія, знервованість, труднощі у спілкуванні з людьми в реальному житті; гарне самопочуття або ейфорія за комп'ютером; проблеми з роботою або навчанням) та фізичні (сухість в очах; головні болі по типу мігрені; болі в спині; нерегулярне харчування та пропускання прийомів їжі; нехтування особистою гігієною; розлади сну або зміна його режиму).

2. Виявлено причини інтернет-залежності старшокласників, зумовлені віковими особливостями, притаманними даному віку: потребою в автономії і самостійності; потребою в самореалізації, визнанні та самоідентифікації; потребою в спілкуванні й приналежності до групи за інтересами тощо. Серед основних чинників виникнення комп'ютерної залежності у старшокласників – непорозуміння з батьками, однолітками і значущими людьми. Інтернет привертає старшокласників можливістю реалізації уявлень, фантазій зі зворотним зв'язком; широкою можливістю пошуку нового співрозмовника, що

задовольняє різноманітні запити і критерії відбору; доступом до величезної кількості інформації.

3. Проаналізовано особливості соціально-педагогічної діяльності з профілактики інтенет-залежності. З'ясовано, що соціально-педагогічна профілактика має містити у собі комплекс заходів, спрямованих на розвиток соціально-психологічних характеристик особистості, забезпечення її стійкості до залежної поведінки, формування навичок здорового способу життя задля попередження розвитку і прогресування залежності.

Метою соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності є не лише попередження її виникнення, а й створення умов для недопущення вторинних порушень та позилення проявів залежної поведінки у тих старшокласників які її вже мають.

Профілактика інтернет-залежності старшокласників у процесі соціально-педагогічної роботи передбачає: засвоєння основних вимог до організації соціально-педагогічної профілактичної роботи; цілеспрямовану організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників профілактичної роботи; своєчасну діагностику інтернет-залежності; використання інтерактивних форм і методів профілактики залежної поведінки; розробку, впровадження й моніторинг ефективності профілактичних заходів.

4. З метою вивчення інтернет-залежності у старшокласників було здійснено психодіагностичне дослідження з використанням такого діагностичного інструментарію: тест «Інтернет-залежність» (К. Янг) – «Internet Addiction Test», (адаптація В. Лоскутової) та «Шкала інтернет-залежності» (А. Жичкіної).

Вибірка складалася з 41 учня 10-11 класів віком від 15 до 17 років Комунальний заклад Кінськороздорівського навчально-виховного комплексу Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області (21 учень 11 класу – експериментальна група, і 20 учнів 10 класу – контрольна група).

Тест «Інтернет-залежність» (К. Янг) виявив, що в експериментальній групі лише 14,28 % старшокласників є слабозалежними, 33,34 % є середньозалежними, а у 52,38 % інтернет-залежність є сильно вираженою. В контрольній групі отримані аналогічні результати.

За «Шкалою інтернет-залежності» А. Жичкіної, визначено, що в експериментальній групі 19,05 % не мають схильності до інтернет-залежності, 23,81 % є схильними до інтернет-залежності а 57,14 % мають виражену інтернет-залежність. Подібні результати отримані в контрольній групі.

5. Розроблено і впроваджено цикл занять, спрямованих на профілактику інтернет-залежності у старшокласників.

Експериментальною базою став Комунальний заклад Кінськороздорівський навчально-виховний комплекс Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області.

Упровадження циклу занять, спрямованого на профілактику інтернет-залежності старшокласників здійснювалося поетапно: підготовка і обґрунтування методологічного апарату; реалізація циклу занять спрямованого на профілактику інтернет-залежності старшокласників; аналіз і підсумовування отриманих даних.

Визначено такі вимоги до проведення циклу занять, тематичний план якого складався із 25 занять: оптимальна кількість учасників – 15-20 осіб старшого шкільного віку; тривалість кожного заняття – 40-45 хвилин; проведення занять з різностатевою групою; місце проведення – кімната для групової роботи; форми проведення – бесіди, інтерактивні вправи, тренінги, дискусії, лекції, ігри.

З метою визначення ефективності впровадженого циклу занять з профілактик інтернет-залежності у старшокласників, було проведено повторне діагностування членів експериментальної та контрольної групи. Для використанні ті ж методики, що і в первинному дослідженні, а саме: тест К. Янг на визначення рівня інтернет-залежності («InternetAddictionTest») та шкала інтернет-залежності А. Жичкіної.

Аналіз отриманих даних продемонстрував позитивну динаміку показників у експериментальній групі. Так, за тестом «Інтернет-залежність» (К. Янг), кількість старшокласників з високим та середнім рівнем інтернет-залежності зменшилась. Натомість, значно зросла кількість осіб з низьким рівнем інтернет-залежності. За «Шкалою інтернет-залежності» (А. Жичкіної) виявлено аналогічні результати.

Разом з цим, в контрольній групі, яка не брала участі у впровадженні розробленого циклу занять, динаміка показників, порівняно з попередніми вимірами, відсутня.

Усе вищезначене свідчить про ефективність розробленого циклу занять саме, як засобу розвитку соціально-педагогічної профілактики інтернет-залежності старшокласників.

На основі вищевикладеного, можна стверджувати, що здобуті результати й узагальнення дають підстави для висновку про те, що мету магістерської роботи досягнуто, гіпотезу підтверджено, завдання реалізовано.